

FIETSEN DOOR DE VERNIELDE EN ETNISCH GEZUIVERDE KRAJINA

“Wat CNN niet toont, niet gebeurt” (Ted Turner)

(De Vakantiefietser, nr. 2000/4)

Met vier medefietsers en begeleid door een motorhome, maakte André Ramault in juli 1996 een fietstocht door Slovenië, Kroatië, Bosnië en de Oostenrijks-Italiaanse bergstreek. Op 16 juli 1996 verlieten ze Slovenië op zoek naar de vredige rust van Kroatië. Tot hun verrassing kwamen ze in de nasleep van de Dayton-vredesakkoorden (november 1995), als ‘ramptoeristen’ in de kapotgeschoten Krajina terecht. Een dramatisch verslag uit een toen nog “ontoegankelijk” gebied.

Een beetje muggenbezoek hinderde ons niet om paradijselijk te kamperen langs de Krka, een zijrivier van de Sava. Vandaag fietsen we vanuit het Sloveense kuuroord Doleniske Toplice naar één van Kroatië's toeristische toppers, de meren van Plitvicka. Slovenië promoot zich in blitse folders als “The green piece of Europe”, en dit deel van ex-Joegoslavië verdient dit predikaat. We fietsen over rustige weggetjes parallel met een spoorlijntje naar het wegenknooppunt Crnomelj. Omstreeks 10 uur bereiken we het grensplaatsje Vinica. De bijzonder norse Kroatische grenswachters verhinderen het filmen van hun dambordvlag en het landenbord "Republika HRVATSKA". Ze dulden geen tegenspraak: “Fotoapparaten en camera's weg, anders...!” In tegenstelling tot de gemoedelijke Slovenen, houden deze ‘plichtbewuste’ controleurs alle persoonsbewijzen en autodocumenten tegen het licht. Ze willen alles van ons weten: doel van de reis, van waar en waar naar toe, voor hoelang,... Pas later wordt de reden voor dit kruisverhoor duidelijk. Voorbij de hoofdweg Rijeka-Zagreb gaat het via Bosanci naar Bosiljers. Tot hier fietsten we op asfaltwegjes, maar even verderop wordt dat zand en gravel. We zetten door want onze wegenkaarten garanderen geen beter alternatief. Deze onverharde landelijke wegen met hellingen tot 9 % zijn een beproeving voor de motorhome. Het landschap wordt desolater en veel landbouwgrond ligt er onbewerkt bij. We maken kennis met een alleenwonende boer, maar de taalbarrière laat alleen gebarentaal toe. Terwijl we het verwaarloosde erf filmen, vult de man met een groezelig bekertje onze drinkbussen met brak putwater. Uit het zicht, gieten we de drinkbussen leeg. Gaston repareert een losgedaverde deurklink van de motorhome. Middagpicknick bij een benzinepomp van het eerste Kroatische stadje Generalski Stob. We betalen 17 \$ voor een meer gedetailleerde Kroatische wegenkaart op schaal 1:200.000. Maar het zoekresultaat naar asfaltzekere wegen in de richting van Plitvicka blijft dubieus.

Kogelinslagen

We fietsen verder richting Josipdol en nemen in Skocici het wegje naar Slunj. Voorbij Skocici wordt het langs dit secundair wegje onwezenlijk stil. Geen verkeer, geen mens en geen dier meer in zicht. We filmen een versierd grafmonumentje, maar achter de haag ontdekken we een volledig vernielde woning en een uitgebrande wagen. Overeind gebleven muren dragen de sporen van kogelinslagen. Er gaat ons een lichtje op, we bevinden ons in de KRAJINA, het Kroatische grensgebied met Bosnië. Terwijl de UNO de andere kant opkeek, verdreef het Kroatische leger in augustus 1995 de ongeveer tweehonderdduizend volksserviers van de Krajina, in een extreem gewelddadig slotoffensief! Enkele honderden werden genadeloos afgemaakt, vooral ouderen die niet konden of wilden vluchten. We blijven dit ene vernielde huis, onze ‘unieke’ oorlogsontdekking, van uit alle hoeken en kanten filmen. Maar even verder

blijkt dat geen huis aan vernieling of brandstichting ontsnapte. We fietsen langs tientallen zwaar beschadigde huizen, overal ligt kapotte of verbrande inboedel verspreid. En hoe verder we trekken, hoe driester en planmatiger het Kroatische Leger te keer ging. Kilometers ver is geen huis bewoond of nog bewoonbaar! “Overall puin en nergens een spoor van leven”, dit is de leegte na de ramp, het beeld dat we kennen uit rampenfilms of uit catastrofes à la Enschede. Sommige rechtopstaande muren dragen sporen van projectielen groot kaliber. Hopen kogelhulzen liggen op tal van plaatsen langs de kant van de weg. Maar ook het gruwelijkste beeld went, en alleen bij het meest spectaculaire houden we even halt. Imposante grafmonumenten van in de Tweede Wereldoorlog gedode Serviërs zijn neergehaald. Grafattributen zoals koperen lamphouders en bloemenurnen wachten op souvenirjagers. Muren zijn beschilderd met Kroatische leuzen, of met het Kroatische dambordsymbool. De grondigheid van de vernielingen wijst op diepgewortelde en immense haat jegens de Serviërs. Dit is duidelijk de ultieme afrekening, dit is pure etnische zuivering! Wie hier wegvluchtte, werd verondersteld en duidelijk gemaakt hier weg te blijven. Voor ze op de loop gingen staken de Serviërs, althans volgens de Kroatische versie, een deel van de eigen bezittingen in de fik. Veel hoop op een terugkeer hadden ze niet...

In quarantaine

Waarom zijn hier geen journalisten, geen andere ramptoeristen, waarom is hier geen mens te zien? Ons vermoeden groeit dat de Krajina nog ontoegankelijk is, kortom een gebied in quarantaine is!

Onze motorhome houdt stil voor een houten noodbrug over de rivier Mreznica. Dit brugje draagt de sporen van oorlogsvoertuigen. De beschadigde planken liggen los over de steunbalken. Hier oversteken met onze zware motorhome is uiterst riskant. Maar terugkeren is geen aantrekkelijk alternatief. We verleggen de sterkste planken tot vlak voor de wagen, en na het passeren worden die opnieuw voor de wagen gelegd. We herhalen dit precisiewerk verschillende keren om chauffeur Georges over betrouwbare stroken te loodsen. Als de planken het begeven, dan verdwijnt de motorhome in de diepte en eindigt de reis. Maar we halen de overkant! Na dit krakkemikkig brugje wordt ons vermoeden zekerheid: ook om veiligheidsredenen geldt hier een verkeersverbod. Stonden er langs deze weggetjes borden “verboden toegang”? Wij zagen geen checkpoints. Eventuele verbodsbepalingen in de lokale Servokroatische taal waren niet aan ons besteed.

Met zicht op het vredige landschap diep beneden ons volgen we de rivier. Twee huisjes naast de idyllische watermolen werden grondig aangepakt. Langs de kant van de weg liggen nog de zandzakjes waarachter sluipschutters dekking zochten. Dit terrein is nog perfect bruikbaar als decor voor een oorlogsscenario.

We bereiken het ruïnedorpje PRIMISLJE. Dit dorp is letterlijk van de kaart geschoten! Geen spoor van leven meer, geen kat, geen hond, geen mens. Kerk, gemeentehuis, feestzaal en alle huizen zover het oog reikt, zijn neergehaald of zwaar beschadigd, soms met kanongeschut. Op binnenmuren van huizen werd een kruis en een naam geschilderd. Een pijl duidt de vindplaats aan van het lijk. Het actieterrein is bijna een jaar na datum nog haast intact. Verspreid over de vloer van het gemeentehuis slingeren niet al te beschadigde kisten. Ze bevatten koopakten, eigendomsbewijzen, kadasterstukken, militielijsten, trouwakten... Het zijn officiële documenten van de zelfuitgeroepen “Servische Republiek Krajina”. Hier zochten nog geen documentenjagers of historici naar paperassen om het ultieme hoofdstuk van de Krajina te schrijven. Omdat ze toch voor het grijpen lagen, verzamelden we een pakje van deze papieren

op zegel. De ontcijfering van de Servokroatische teksten viel flink tegen! Gaston en Guy nemen hun tijd om de ravage te filmen. Geen kat die hen iets in de weg legt.

Verrassing

Nu begrijpen we het rechercheoptreden van de Kroatische grenswachten. Het was intimidatie om pottenkijkers uit de vernielde Krajina te houden! Het regime van de autocratische, nationalistische President Franjo Tudjman (†1999) deed er alles aan om het eigen, quasi legale, etnisch geweld weg van westerse TV schermen te houden.

Wat zich hier afspeelde grijpt ons sterk aan. Terwijl we dit spookdorp verlaten, beseffen we dat het etiket “ramptoerist” ook op ons toepasselijk is. Maar het was geen schaamteloos voyeurisme. Een toevallige wegkeuze bracht ons hier, het was niet gepland, het verraste ons. Wel een leerrijke verrassing! In een later stadium nog proberen aan de weet te komen wat zich hier werkelijk afspeelde, is even utopisch als b.v. de eigenheid van de voormalige DDR nog willen ontdekken. De kans voor een waarneming zonder franje is eenmalig, daarna worden gegevens verbloemd, sporen gewist, begint de goednieuws show. Wij dragen de archiefbeelden van dit geweld levendig met ons mee...

We fietsen verder richting Slunj, op een weg met rupsbandafdrukken op het asfalt. Het beeld van verwoesting en verlatenheid blijft voortduren. Metershoog gras en onkruid overwoekeren de niet-geogoste gewassen op verwilderde velden. Af en toe toch al een teken van menselijke activiteit, maar nog geen bewoning. Telefoon- en elektriciteitsdraden liggen naast de weg. Voor het eerst na tientallen kilometer toch een eenzame oude man. Hij begint een lang verhaal in een voor ons vreemde taal. In het stadje Slunj zijn selectief huizen van Serviërs neergehaald. We betalen onze eerste aankopen in Kroatische kuna. Na 115 km slenteren op de fiets, leggen we in het schemerdonker de resterende 30 km naar Plitvicka af in de motorhome. We vernachten op de lege parking van het Nationaal Park van Plitvicka. Een parkwachter komt een glaasje meedrinken. Hij begint een droefgeestig verhaal: Serviërs vernielden zijn huis en nu verblijft hij in een hotel. Lynchpartijen op Serviërs, hij zag ze, maar nam er niet aan deel. Toch laat hij geen enkele twijfel: “Hier keren nooit Serviërs terug!” Is het UNO-recept, een samenleven van Serviërs en Kroaten, hier realistisch? De wederzijdse haat dateert al van de Tweede Wereldoorlog, toen katholieke Kroaten met de hulp van Nazi-Duitsland honderdduizenden orthodoxe Serviërs vermoordden. De basis voor de bloedvete ligt wellicht nog verder en dieper. Wat staat ons morgen te wachten in de Bosnische moslimenclave Bihac?

André Ramault

INFORMATIE:

‘DE GRENSBEWAKERS VAN DE KRAJINA’ – Korte geschiedenis van de Krajina

De Krajina, het Kroatische grensgebied met Bosnië-Herzegovina, werd eeuwenlang door Serviërs bewoond. In het begin van de zeventiende eeuw werd de grens tussen het Habsburgse (Oostenrijkse) en het Turkse (Osmaanse) rijk vastgelegd. Het dunbevolkte gebied aan Kroatisch-Oostenrijkse kant werd “VOJNA KRAJINA” of “militaire grenszone” genoemd. Oostenrijk lokte tegen aantrekkelijke voorwaarden Serviërs naar de Krajina. In ruil voor het verdedigen van de Oostenrijkse grens tegen de Turken, kregen ze fiscale en religieuze vrijheid, een eigen bestuur en eigen rechters. Hierdoor werd de Krajina juridisch en politiek een apart

gewest, onafhankelijk van Kroatië. In 1878 werden de Turken teruggedreven. De katholieke landen Oostenrijk en Kroatië vreesden een sterke orthodoxe buurstaat met Krajina-Serviërs, dat kon rekenen op Servië. In 1881 schafte Kroatië het bijzondere Krajina-statuuat af en annexeerde de Krajina.

In 1918 verdwijnt de Oostenrijks-Hongaarse dubbelstaat. Tijdens de Tweede wereldoorlog verklaart Kroatië zich onafhankelijk. Met de hulp van Nazi-Duitsland vermoordt het fascistisch Kroatische regime honderdduizenden Serviërs (vooral Krajina-Serviërs), Joden en Zigeuners. Na deze volkerenmoord is de haat tussen Serviërs en Kroaten immens.

Na de oorlog sticht Josip Broz ("Tito"), de leider van de partizanen die niet collaboreerden met Nazi-Duitsland, de socialistische federale republiek Joegoslavië. Na de dood van Tito wankelt de federatie door het streven naar autonomie van de lidstaten. Eerst Slovenië, direct gevolgd door Kroatië, worden in 1991 als onafhankelijke staten erkend. De volksserviërs van de Krajina vrezen tweederangsburgers te worden in een autonoom Kroatië. Met Servische hulp wordt in 1991 de "Servische Republiek Krajina" gesticht, waarvan ook West- en Oost-Slavonië deel uitmaken. Alleen Servië erkent deze republiek, met Knin als hoofdstad. Tot 1995 houden de Krajina-Serviërs stand, los van Kroatië. Maar in twee blitzoffensieven verdrijven de Kroaten in mei 1995 de volksserviërs uit West-Slavonië, en in augustus 1995 uit de Krajina.

Een jaar na de herovering van de Krajina, publiceert de mensenrechtenorganisatie "Human Rights Watch" (HRW) een lijvig rapport waarin de oorlogsmisdaden van Kroatische militairen en politie tegen de Krajina-Serviërs worden aangeklaagd: executies zonder vorm van proces, verdwijningen, folteringen en andere mishandelingen, diefstal en vernietiging van hele dorpen. Minstens 500 Serviërs waaronder meer dan 100 burgers werden gedood. In dorpjes van de zuidelijke Krajina kalkten de veroveraars orders op de grond, om nadien huizen te vernielen. Volgens het rapport vermoordden de Kroaten tussen november 1995 en april 1996 nog minstens 80 Servische burgers, meestal bejaarden die niet wilden vluchten. HRW vraagt dat de Kroatische leiders voor deze excessen verantwoording afleggen. In juni 1997 waren nog geen 10.000 van de ongeveer 200.000 gevluchte Serviërs naar hun vernielde huizen teruggekeerd. Ze staan er bloot aan Kroatische pesterijen.

De meeste wegen in de Krajina werden pas in augustus 1996 opengesteld voor het verkeer.

André Ramault